

Journal of Social Intervention: Theory and Practice –
2021 – Volume 30, Issue 5, pp. 39–51
<http://doi.org/10.18352/jsi.701>

ISSN: 1876-8830

URL: <http://www.journalsi.org>

Publisher: Rotterdam University of Applied Sciences
Open Access Journals

Copyright: this work has been published under a
Creative Commons Attribution-Noncommercial-No
Derivative Works 3.0 Netherlands License

Yke van der Schoor, MA. Promovendus aan de Universiteit
voor Humanistiek. Haar onderzoek richt zich op het
welzijnswerk van Stichting Humanitas in Rotterdam-Zuid.

Belangrijke onderzoeksthema's: sociale veerkracht en
gemeenschapsopbouw. E-mail: y.vanderschoor@uvh.nl

Laurine Blonk, MA. Promovendus aan de Universiteit
voor Humanistiek. Zij onderzoekt betekenisvol contact
in vrijwilligersinitiatieven met ouderen, vanuit relationele
benaderingen van identiteit in de filosofie.

E-mail: l.blonk@uvh.nl

Correspondentie naar: Yke van der Schoor, Universiteit
voor Humanistiek

E-mail: y.vanderschoor@uvh.nl

Category: Theory

**HANDELEN ZONDER HOUVAST:
WAT DE MORELE VERMOGENS
VAN SOCIAAL WERKERS
IN DE CORONACRISIS ONS
KUNNEN LEREN OVER HUN
BEROEPSIDENTITEIT**

**ACTING WITHOUT ANCHOR: WHAT
THE MORAL CAPABILITIES OF SOCIAL
WORKERS IN THE CORONAVIRUS
CRISIS CAN TEACH US ABOUT THEIR
PROFESSIONAL IDENTITY**

**YKE VAN DER
SCHOOR,
LAURINE BLONK**

SAMENVATTING

Door de coronacrisis is het debat in Nederland en Vlaanderen over de beroepsidentiteit van sociaal werkers weer opgeblaasd. Een belangrijk geluid in het debat is dat de coronacrisis vraagt om een sterkere beroepsidentiteit, gegrondvest in de waarden die kenmerkend zijn voor de beroepsgroep. Een sterke beroepsidentiteit zou sociaal werkers helpen om morele beslissingen te nemen in diverse werksituaties. Echter, de coronacrisis ging gepaard met nieuwe vraagstukken, waarbij sociaal werkers niet zonder meer konden teruggrijpen op een sterke beroepsidentiteit als moreel referentiekader. Dit werpt de vraag op hoe we het morele handelen van sociaal werkers in de coronacrisis kunnen begrijpen en wat dit betekent voor het debat over de beroepsidentiteit. We onderzoeken deze vraag theoretisch, aan de hand van het werk van Bernardo Zacka (2017) en Ami Harbin (2016). Vervolgens passen we dit toe op de ethische dilemma's van sociaal werkers in de coronacrisis, zoals die door de International Federation of Social Work (IFSW, 2020) in kaart zijn gebracht. Allereerst plaatsen we kanttekeningen bij de aanname dat een sterke beroepsidentiteit, in de vorm van een moreel referentiekader, bijdraagt aan beter moreel handelen. Vervolgens laten we zien dat het morele handelen van sociaal werkers wordt gevormd door hun vermogen om tegenstrijdigheden en onzekerheid te hanteren; een waardevol vermogen dat wij 'handelen zonder houvast' noemen. We concluderen dat het voor de doorontwikkeling van het sociaal werk, in en na de coronacrisis, belangrijk is om niet alleen te kijken naar de verschillende waarden die in het geding zijn, of naar de beslissingen die sociaal werkers nemen op basis van hun principes. Wij pleiten ervoor om breder te kijken naar de morele vermogens die inhoud geven aan de beroepsidentiteit van sociaal werkers.

TREFWOORDEN

Beroepsidentiteit, moreel handelen, morele vermogens, COVID-19, professionalisme

SUMMARY

The corona crisis sparked the debate on the professional identity of social workers in the Netherlands and Flanders. A dominant voice in the debate is that the coronavirus crisis requires a stronger professional identity, grounded in the values that are characteristic for the profession. This should support social workers' moral decision making in various work situations. However, the coronavirus crisis generated new moral challenges, in which social workers could not fall back on a clear professional identity as a moral frame of reference. This raises the question how we can understand the moral agency of social workers in the coronavirus crisis, and what this means

for the debate on their professional identity. We examine this question theoretically, based on the work of Bernardo Zacka (2017) and Ami Harbin (2016) and apply this to the ethical dilemmas of social workers as identified by the IFSW (2020). First we criticize the assumption that a strong professional identity contributes to 'better' moral agency. Then we show that the moral agency of social workers is shaped by their ability to deal with contradictory and uncertain situations; a valuable ability we call 'acting without anchor'. We conclude that, for the continued development of social work, it's important to look beyond the different values that are part of social work practice, or the decisions that social workers make, based on those values. We advocate looking more broadly to the moral capabilities that give content to the professional identity of social workers.

KEYWORDS

Professional identity, moral agency, moral capacity, COVID-19, professionalism

INLEIDING

Door de coronacrisis is het debat over de beroepsidentiteit van sociaal werkers opgeblaaid. Zowel in Nederland en Vlaanderen (Bogaerts & Ham, 2020; Claessen, Dibbets, Eijkman, & Lamkaddem, 2021; Hooghiemstra & Van Pelt, 2020; Jansen, Ketel, Liefhebber, Panhuijzen, & van Pelt, 2021; Panhuijzen, 2020) als internationaal (Truell & Crompton, 2020) wordt volop nagedacht over de waarden, kennis, vaardigheden en attitudes die kenmerkend zijn voor de beroepsgroep. Een belangrijk geluid in het debat is dat de coronacrisis vraagt om een terugkeer naar de basis van het sociaal werk, waarvan het opkomen voor sociale rechtvaardigheid, solidariteit en mensenrechten belangrijke uitgangspunten zijn (Hermans, 2020; IFSW, 2014).

Deze basis ligt in het morele handelen van sociaal werkers: de 'juiste' omgang met de verschillende waarden en normen die in het sociaal werk aan de orde zijn (Jacobs, Meij, Tenwolde, & Zomer, 2008; Kunneman, 2007). Sociaal werk is een bij uitstek waarden-gedreven beroep. Sociaal werkers handelen vanuit idealen en morele overwegingen over goed (samen)leven (Driessens & Geldof, 2008; Linders & Verharen, 2018). De coronacrisis stelde sociaal werkers echter voor nieuwe morele vraagstukken, zoals:

- Hoe kom ik tegemoet aan de behoefte aan contact, terwijl ik cliënten ook moet wijzen op het belang van social distancing en mijzelf (en mijn naasten) wil beschermen tegen het coronavirus?

HANDELEN ZONDER HOUVAST

- Hoe stel ik mijn cliënten gerust, terwijl ik niet weet of het wel goed komt en de toekomst zo onzeker is?
- Hoe volg ik de richtlijnen van de overheid, terwijl ik ook merk dat de coronamaatregelen van negatieve invloed zijn op het welzijn van cliënten?

In het debat over de beroepsidentiteit wordt vaak gepleit voor een sterkere beroepsidentiteit, vanwege het politiek-maatschappelijke belang ervan (Vandekinderen, Hermans, Roose, & Raeymaeckers, 2018). Zo zou een sterke beroepsidentiteit bijdragen aan de profilering, positionering en belangenbehartiging van sociaal werkers in de samenleving (Le Sage 2021, in Van Doorn, 2021; Webb, 2017). Critici stellen echter dat een beroepsidentiteit vooral wordt ingezet ter legitimatie van de macht van een beroepsgroep over haar cliënten (Achterhuis, 1979; Dalrymple, 2001).

De beroepsidentiteit zou bovendien, volgens de beroepsvereniging van professionals in het sociaal werk (BPSW), helpen om morele afwegingen te maken en ethische beslissingen te nemen in diverse werksituaties (BPSW, 2021). Het idee hierachter is dat een beroepsidentiteit fungeert als referentiekader om een beslissing te nemen, die is gegrondvest in de waardenbasis van het sociaal werk (Jacobs et al., 2008; Kunneman, 2007; Webb, 2017). Recent onderzoek laat echter zien dat de gemeenschappelijke beroepscode voor sociaal werkers – mede bedoeld ter ondersteuning van hun morele bekwaamheid - in de praktijk maar weinig wordt gebruikt (Jansen et al., 2021).

In dit artikel doordenken we hoe het morele handelen van sociaal werkers in de coronacrisis kan worden begrepen en wat dit betekent voor het debat over de beroepsidentiteit. We beargumenteren dat hun morele handelen het beste begrepen kan worden door te kijken naar de vermogens die een goede omgang met situaties van tegenstrijdigheid en onzekerheid mogelijk maken, situaties die tijdens de coronacrisis veelvoorkomend waren. Erkenning van deze morele vermogens kan het debat over de beroepsidentiteit verdiepen. Hiermee bouwen we voort op Hortulanus' (2011) opvatting dat sociaal werk wordt gekenmerkt door het omgaan met ambivalenties. Aan de hand van het werk van politicoloog Bernardo Zacka (*When the State Meets the Street*, 2017) en filosoof Ami Harbin (*Disorientation and Moral Life*, 2016) doordenken we deze morele vermogens. Dit doen we in vier stappen:

Ten eerste plaatsen we kanttekeningen bij de aanname dat een sterke beroepsidentiteit, in de vorm van een moreel referentiekader, bijdraagt aan beter moreel handelen. Dit doen we op basis van wat Zacka (2017) schrijft over de rol van morele houdingen in het handelen van sociaal werkers. Ten tweede analyseren we, aan de hand van Harbin (2016), welke morele vermogens nodig zijn voor een goede

omgang met tegenstrijdigheid en onzekerheid. Ten derde formuleren we, op basis van de studies van Zacka en Harbin, een aantal inzichten voor de praktijk van het sociaal werk. Tot slot grijpen we in de discussie terug op het debat over de beroepsidentiteit van sociaal werkers in en na de coronacrisis.

DE RISICO'S VAN EEN STEVIGE BEROEPSIDENTITEIT

Het werk van Bernardo Zacka (2017) gaat in op de omstandigheden waaronder sociaal werkers moeten handelen. Zacka schrijft in de traditie van het denken over professionals die werken in de frontlinie van de publieke dienstverlening. Sociaal werkers zijn hier bij uitstek een voorbeeld van (zie tevens Lipsky, 1980).

Aan de frontlinie - in direct contact met mensen - komen sociaal werkers vaak onverwachte situaties tegen, moeten ze kunnen improviseren en snel inspelen op veranderingen (Hens & Weyburg, 2018). Ze worden geacht om – met beperkte middelen - oplossingen te vinden voor hardnekkige problemen en om hulp te bieden aan mensen die daar niet altijd op zitten te wachten. Daarbij nemen sociaal werkers beslissingen die grote impact kunnen hebben op mensen, maar waarvan de gevolgen soms moeilijk zijn in te schatten.

Het gaat hierbij niet alleen om praktische vragen over de juiste handwijze om een vraagstuk op te lossen, maar vooral om morele vragen. De verschillende principes van het sociaal werk kunnen in een situatie namelijk op gespannen voet met elkaar staan (Van Lanen, 2013; Zacka, 2017). Zo moeten sociaal werkers afwegingen maken tussen het bieden van kansen en het opleggen van sancties, tussen groepsbelangen en individuele belangen of tussen de zelfbeschikking van een cliënt en de bescherming van een cliënt tegen zichzelf. Omgaan met onzekerheden en morele complexiteit is kenmerkend voor het sociaal werk (Hood, 2018; Van Lanen, 2013).

Zacka (2017) beschrijft hoe sociaal werkers in reactie hierop een eigen beroepsidentiteit ontwikkelen. Hij noemt dit een morele houding (*moral disposition*). Deze is bepalend voor de manier waarop een sociaal werker met cliënten omgaat, situaties beoordeelt en ethische beslissingen neemt. De morele houding van een sociaal werker bevat een set van overtuigingen over wat het betekent om zijn rol 'goed' uit te voeren.

Zacka (2017) waarschuwt voor een morele houding van sociaal werkers die te sterk en daardoor rigide is. Hoe sterker de morele houding, hoe moeilijker het is om goed om te gaan met morele complexiteit en het werken met onzekerheden. Zacka's waarschuwing is gebaseerd op een

HANDELEN ZONDER HOUVAST

typering van drie verschillende morele houdingen die hij pathologisch noemt, omdat ze het vermogen van sociaal werkers inperken om af te stemmen op wat, in een specifieke situatie, bij een bepaalde burger, nodig is.

De typeringen die Zacka schetst van pathologische morele houdingen zijn die van de 'verzorger', de 'onverschillige' en de 'strengere'. De verzorger vat zijn werk op als een persoonlijke missie en is louter bezig met tegemoetkomen aan de behoeften en wensen van zijn cliënten. De onverschillige vat zijn werk op als routine en is primair gericht op het snel en efficiënt verwerken van casussen. De strengere vat zijn werk op als het handhaven van de regels en focust vooral op het voorkomen dat burgers misbruik maken van sociale voorzieningen.

Het probleem van deze pathologische houdingen is volgens Zacka, dat sociaal werkers niet meer ontvankelijk zijn voor de pluraliteit van waarden die in het sociaal werk aan de orde zijn. De sociaal werker ontkent als het ware de morele complexiteit van een situatie door louter te handelen vanuit één bepaalde houding. De verzorger handelt bijvoorbeeld vanuit de overtuiging dat hij (mede) verantwoordelijk is voor het welzijn van zijn client en tegemoet moet komen aan diens wensen. Deze houding kan er volgens Zacka toe leiden dat cliënten zichzelf zo wanhopig en hulpeloos mogelijk voordoen. Het risico is niet alleen dat cliënten hierdoor (mogelijk) onrechtmatig gebruik maken van overheidsdiensten, maar vooral dat hun gevoel van zelfrespect en autonomie wordt ondermijnd. Met andere woorden: de verzorgende morele houding van de verzorger kan leiden tot paternalistisch handelen.

Hoewel de typing van Zacka's pathologische morele houdingen beperkt empirisch is onderbouwd (Deller, 2018), maakt zijn waarschuwing twee dingen duidelijk als het gaat om de beroepsidentiteit en het morele handelen van sociaal werkers. Ten eerste kan een stevige beroepsidentiteit wel houvast bieden om morele beslissingen te nemen, maar hoeft deze nog niet te leiden tot beter moreel handelen. Integendeel, een sterke beroepsidentiteit kan het moeilijker maken om met morele complexiteit om te gaan. Ten tweede maakt Zacka duidelijk dat het morele handelen van sociaal werkers niet moet worden gereduceerd tot ethische beslissingen, maar dat we breder moeten kijken naar de vermogens die een goede omgang met tegenstrijdigheid en onzekerheid mogelijk maken.

HANDELEN ZONDER HOUVAST

Om de vermogens die een goede omgang mogelijk maken met tegenstrijdigheid en onzekerheid verder te doordenken, putten we uit de studie van Harbin (2016) naar moreel handelen bij

'desoriëntatie'. Haar studie -gesitueerd in Amerika - past in een traditie van feministische en zorg-ethische debatten over de aard van moreel handelen. Centraal hierin is het begrijpen van de grenzen van rationele beslissingen en het belang van andere vermogens voor moreel handelen, die voortkomen uit houdingen, relaties en emoties. In zijn presentietheorie heeft Baart (2001) deze thema's uitgewerkt voor de praktijk van het sociaal werk.

Harbin gaat specifiek in op moreel handelen in situaties van desoriëntatie, wanneer referentiekaders – zoals een beroepsidentiteit – tekortschieten om een handelingsperspectief te ontwikkelen. Volgens Harbin (2016) vraagt dit om andere morele vermogens (*acting without resolve*). In dit artikel duiden wij dit aan als 'handelen zonder houvast'. In haar verkenning van deze vermogens stelt Harbin niet alleen dat handelen zonder houvast mogelijk is wanneer referentiekaders zoals een beroepsidentiteit tekortschieten. Zij stelt bovendien dat deze vermogens meer récht doen aan moreel complexe situaties.

Harbin bespreekt verschillende vermogens voor 'handelen zonder houvast', waarvan er twee in het bijzonder relevant zijn voor het sociaal werk in en na de coronacrisis (zie ook Hortulanus, 2011): (1) het verdragen van onzekerheid en onvermogen, en (2) het handelen vanuit onderling strijdige waarden en principes. We relateren deze twee vermogens aan de ethische dilemma's van sociaal werkers in de coronacrisis, zoals die door het IFSW (2020) in kaart zijn gebracht. De Engelstalige citaten uit het rapport hebben we vertaald naar het Nederlands.

Het verdragen van onzekerheid en onvermogen

Eenzijds nam het beroep op het sociaal werk toe, anderzijds beperkten de maatregelen om de verspreiding van het coronavirus tegen te gaan de mogelijkheden van sociaal werkers om hun taak uit te voeren. Daarbij raakte de coronacrisis kwetsbare groepen het hardst (Sociaal en Cultureel Planbureau [SCP], 2020). Sociaal werkers werden hierdoor geconfronteerd met situaties van onzekerheid en onvermogen. Een Nederlandse gezinswerker omschrijft haar ervaring met een dergelijke situatie als volgt:

Het dilemma dat ik ervoer in vier gezinnen is dat ik geen goed zicht heb op de spanning [in het gezin] en – mogelijk – op huiselijk geweld. Mijn ethische dilemma is dat ik eigenlijk te weinig doe. Ik weet niet wat ik kan doen, omdat het overduidelijk is dat alle kinderen in deze gezinnen meer emotionele schade oplopen dan normaal, en het kan niet voorkomen worden. (citaat uit: IFSW, 2020, p. 8).

HANDELEN ZONDER HOUVAST

In situaties als deze heeft de sociaal werker geen duidelijk handelingsperspectief: ze heeft immers geen zicht op de precieze situatie. Daarnaast kan zij het gezin niet ondersteunen om de verwachte emotionele schade te voorkomen.

Harbin stelt echter dat het kunnen verdragen van onzekerheid en onvermogen op zichzelf moreel waardevol is. Dit vermogen beïnvloedt namelijk de manier waarop iemand in contact met anderen treedt. Het uithouden van onzekerheid en onvermogen stelt een persoon in staat om vaste gewoontes en zekerheden los te laten en gevoeligheid te ontwikkelen voor wat zich in de situatie aandient. Daarnaast stelt het iemand in staat om open te zijn naar zichzelf en anderen over dat wat niet goed valt in te schatten of te controleren.

Toegepast op het sociaal werk, leert dit ons dat het verdragen van onzekerheid en onvermogen gewoontes en relaties doorbreekt waarin de sociaal werker de rol aanneemt van expert die het traject van cliënten kan voorspellen en op basis daarvan handelt. Het kan pathologische houdingen voorkomen, doordat het vermogen om te kunnen verdragen, de gevoeligheid van sociaal werkers verhoogt voor wat zich aandient en nodig is in het contact met burgers.

Het handelen vanuit onderling strijdige waarden en principes

In andere situaties tijdens de coronacrisis, zoals in kaart gebracht door het IFSW, was het wel duidelijk wat sociaal werkers konden betekenen, maar leidde dit tot tegenstrijdigheden in het handelen. Enerzijds moesten sociaal werkers – om zichzelf, hun naasten en hun cliënten te beschermen – fysieke afstand bewaren, anderzijds moesten zij tegemoetkomen aan de behoeften van cliënten aan nabijheid en contact. Een Duitse manager van een daklozenopvang omschrijft haar ervaring met een dergelijke situatie als volgt:

“Ik werd geconfronteerd met de keuze om mijn medewerkers te beschermen tegen infectie, of het bieden van broodnodige hulp en voorzieningen aan bewoners.” (citaat uit: IFSW, 2020, p. 12).

Harbin beschrijft hoe een persoon in dit soort situaties innerlijk verdeeld raakt. Sommige situaties zijn moreel complex, juist omdat ze erom vragen om niet – op basis van een bepaald referentiekader - één principe of belang boven het andere te stellen, om zo tot een handelingsperspectief te komen. Zij stelt daarentegen dat het moreel waardevol is om te kunnen handelen vanuit onderling strijdige waarden en principes. Het handelen is daarmee niet overtuigd en doelgericht, maar 'besluiteloos' van karakter. Dit besluiteloze is echter geen tekortkoming,

maar juist de kwaliteit die maakt dat het handelen recht doet aan het strijdige beroep dat in een complexe situatie op de sociaal werker wordt gedaan. Het stelt de sociaal werker in staat om aan verschillende waarden en principes toegewijd te blijven, zonder onverschillig of uitgeblust te raken door de strijdigheid van de situatie.

Het belang van dit vermogen toont zich in de volgende reflectie van een Franse sociaal werker op haar houding tijdens de coronacrisis:

Tijdens de pandemie kwam afstand bewaren centraal te staan. Maar in werkelijkheid is het tweeledig: het is noodzakelijk om zowel naar de ander toe te gaan (...), als om te reflecteren op de noodzaak tot afstand. Het is moeilijk om de balans te vinden tussen 'werken op afstand' en 'erop af gaan'. (citaat uit: IFSW, 2020, p. 9)

CONCLUSIE EN INZICHTEN VOOR HET SOCIAAL WERK

Vanuit de visies van Zacka (2017) en Harbin (2016) zijn zodoende kanttekeningen te plaatsen bij de aanname dat een sterke beroepsidentiteit als referentiekader leidt tot een betere omgang met morele vraagstukken. Zacka's typering van pathologische houdingen suggereert dat houvast, op basis van een sterke beroepsidentiteit, goed handelen juist in de weg kan staan. We moeten daarom breder kijken naar de vermogens die het handelen van sociaal werkers bepalen in complexe situaties. Aan de hand van Harbin verkenden we wat die morele vermogens zijn, die het mogelijk maken om te handelen zonder houvast. In de coronacrisis is niet alleen gebleken dat sociaal werkers in de confrontatie met nieuwe vraagstukken op dit vermogen moeten terugvallen, maar is ook gebleken hoe belangrijk dit vermogen van sociaal werkers is (IFSW, 2020). Op basis van onze bespreking van het werk van Zacka en Harbin formuleren we daarom twee inzichten voor het sociaal werk in en na de coronacrisis:

Waardeer en faciliteer een balancerende beroepsidentiteit

Zacka (2017) pleit ervoor dat sociaal werkers in staat worden gesteld om te blijven balanceren tussen verschillende morele houdingen. Hij observeert dat sociaal werkers – door oplopende werkdruk, toenemende eisen en een gebrek aan middelen – soms teruggrijpen op een sterke, rigide morele houding. Om het morele handelen van sociaal werkers in en na de coronacrisis te ondersteunen, is het van belang dat overheden en organisaties in het sociaal domein het mogelijk maken dat sociaal werkers kunnen balanceren tussen verschillende morele houdingen (Veldboer, 2019). Concreet betekent dit meer waardering en een betere facilitering van het sociaal werk

HANDELEN ZONDER HOUVAST

door de overheid, zodat sociaal werkers hun beroepsidentiteit niet steeds hoeven te verdedigen. Daarnaast betekent dit minder werk- en regel druk voor professionals in het sociaal domein, zodat zij de ruimte hebben om een gebalanceerde houding te ontwikkelen. Dit sluit niet alleen aan bij de nieuwe vraagstukken van het sociaal werk in en na de coronacrisis, maar doet ook recht aan de morele complexiteit die inherent is aan het sociaal werk.

Waardeer en faciliteer 'handelen zonder houvast'

Harbin (2016) stelt dat we onze ideeën van goed moreel handelen moeten herzien, zodat we gaan herkennen en waarderen hoe mensen goed weten te handelen in weerwil van onzekerheid, onvermogen en tegenstrijdigheid. Ten onrechte menen we dat handelen zonder een duidelijk referentiekader moreel gebrekkelijk zou zijn. Waardeer de andere vermogens die sociaal werkers ontwikkelen en inzetten in hun beroepspraktijk, zoals het uithouden van onzekerheid en onvermogen en het handelen vanuit tegenstrijdige principes en waarden. Beschouw deze vermogens ook als onderdeel van de beroepsidentiteit.

DISCUSSIE

In de eerste weken van de coronacrisis werd het sociaal werk door de Nederlandse overheid aangemerkt als cruciaal beroep. Dit gaf erkenning en waardering voor het belang van sociaal werk (Van der Burg & Bakker-Klein, 2020). Door de coronacrisis laaide ook het debat over de beroepsidentiteit van sociaal werkers op. Vooral de roep om een terugkeer naar de basis en het versterken van de beroepsidentiteit voor sociaal werkers kreeg hierbij gehoor.

Gezien de diversiteit van de beroepsgroep – sociaal werk omhelst een breed spectrum aan functies, werkvelden en doelgroepen – is het begrijpelijk dat wordt gezocht naar een sterke beroepsidentiteit, die breed gewaardeerd en (uit)gedragen kan worden. Bovendien staat de beroepsidentiteit van sociaal werkers onder druk: de bezuinigingen en de versnippering van werkvelden in het sociaal domein hebben ertoe geleid dat sociaal werkers hun gezamenlijke beroepsidentiteit steeds meer moeten verdedigen en zichtbaar moeten maken, onder andere richting de politiek en beleidsmakers (Bruins, 2020). Alles wijst er dus op dat een sterke beroepsidentiteit noodzakelijk is voor de maatschappelijke erkenning, waardering en doorontwikkeling van het sociaal werk in en na de coronacrisis.

In het debat over de beroepsidentiteit van sociaal werkers benadrukken de voorstanders van een stevige beroepsidentiteit vooral het maatschappelijke belang ervan. Zij lijken echter minder

aandacht te hebben voor de rol van de beroepsidentiteit in het (morele) handelen van sociaal werkers (Van Pelt, 2020; Veldboer, 2019).

In dit artikel hebben wij doordacht hoe omgaan met morele complexiteit en onzekerheid kenmerkend is voor het handelen van sociaal werkers in de coronacrisis. De coronacrisis deed een groot beroep op het vermogen van sociaal werkers om te handelen zonder houvast. Voor de doorontwikkeling van het sociaal werk is het daarom belangrijk om niet alleen te kijken naar de verschillende waarden die bij het sociaal werk in het geding zijn en naar de beslissingen die sociaal werkers nemen op basis van hun principes. Wij pleiten ervoor om breder te kijken naar de morele vermogens die inhoud geven aan de beroepsidentiteit van sociaal werkers. We hopen dat dit artikel hieraan een bijdrage levert.

DISCLOSURE OF INTEREST EN FUNDING

De auteurs van dit artikel doen een promotieonderzoek aan de Universiteit voor Humanistiek. Het onderzoek dat aan dit artikel ten grondslag ligt, is onafhankelijk door hen uitgevoerd en niet gefinancierd door een organisatie in het publieke of private domein.

REFERENTIES

- Achterhuis, H. (1979). *De markt van welzijn en geluk*. Baarn: Ambo.
- Baart, A. (2001). *Een theorie van de presentie*. Utrecht: Lemma.
- Beroepsvereniging van Professionals in Sociaal Werk (BPSW). (2021). *Nieuw beroepsprofiel voor de sociaal werker*. Retrieved from Nieuw Beroepsprofiel voor de sociaal werker | BPSW.
- Bogaerts, N., & Ham, M. (2020). Intermezzo: Het klimaat van het sociaal werk. In M. Van Pelt, R. Roose, M. Hoijtink, M. Spierts, & L. Verharen (Eds.), *Professionalisering van sociaal werk. Theorie, praktijk en debat in Nederland en Vlaanderen* (pp. 75–92). Bussum: Coutinho.
- Bruins, J.W. (2020). *De kern van ons beroep. Op naar een nieuw beroepsprofiel sociaal werk*. Geraadpleegd op 1 juni 2021, van <https://www.bpsw.nl/actueel/columns/de-kern-van-ons-beroep-op-naar-een-nieuw-beroepsprofiel-sociaal-werk/>.
- Claessen, D., Dibbets, A., Eijkman, Q., & Lamkaddem, M. (2021). *Mensenrechten aan de keukentafel*. Geraadpleegd op 1 juni 2021, van <https://www.socialevraagstukken.nl/mensenrechten-aan-de-keukentafel/>.
- Dalrymple, T. (2001). *Life at the bottom. The worldview that makes the underclass*. Lanham: Rowman & Littlefield.

- Deller, R. (2018). *Book review: When the state meets the street. Public Service and Moral Agency by Bernardo Zacka*. Geraadpleegd op 1 juni 2021, van <https://blogs.lse.ac.uk/lsereviewofbooks/2018/05/15/book-review-when-the-state-meets-the-street-public-service-and-moral-agency-by-bernardo-zacka/>.
- Driessens, K., & Geldof, D. (2008). Normatieve professionaliteit in het sociaal werk. *Alert*, 34(2), 66–75. Geraadpleegd op 1 juni 2021, van <http://www.dirkgeldof.be/system/files/0802-driessens-geldof.pdf>.
- Harbin, A. (2016). *Disorientation and moral life*. Oxford: Oxford University Press.
- Hens, H., & Weyburg, D. (2018). *Beroepscompetentieprofiel voor de sociaal werker*. Utrecht: Sociaal Werk Versterkt. Geraadpleegd op 1 juni 2021, van https://www.sociaalwerkversterkt.nl/sites/sociaalwerkversterkt.nl/files/bestanden/documenten/20190411_svv_beroepscompetentieprofiel_voor_de_sociaal_werker_def.pdf.
- Hermans, K. (2020). Sociaal werk(ers) op de grens tussen informele en geïnstitutionaliseerde solidariteit. *Marie Kamphuislezing 2020*. Utrecht: Marie Kamphuisstichting. Geraadpleegd op 1 juni 2021, van <https://www.mariekamphuisstichting.nl/lezing2020>.
- Hood, R. (2018). *Complexity in social work*. London: Sage.
- Hooghiemstra, E., & Van Pelt, M. (2020). *De Kennis- en Onderzoeksagenda Sociaal Werk*. Utrecht: Movisie. Geraadpleegd op 1 juni 2021, van <https://www.movisie.nl/publicatie/kennis-onderzoeksagenda-sociaal-werk>.
- Hortulanus, R. (2011). *Ambivalenties in het sociale domein. Opdrachtverlening, professionele verantwoording en impactanalyse, de noodzaak van meervoudigheid* (inaugurele rede, 15 maart). Amsterdam: SWP.
- International Federation of Social Workers (IFSW). (2014). *Global social work statement of ethical principles*. Geraadpleegd op 1 juni 2021, van <https://www.ifsw.org/global-social-work-statement-of-ethical-principles/>.
- International Federation of Social Workers (IFSW). (2020). *Ethical challenges for social workers during Covid-19: a global perspective*. Geraadpleegd op 1 juni 2021, van <https://www.ifsw.org/ethical-challenges-for-social-workers-during-covid-19-a-global-perspective/>.
- Jacobs, G., Meij, R., Tenwolde, H., & Zomer, Y. (2008). *Goed werk: verkenningen van normatieve professionalisering*. Amsterdam: SWP.
- Jansen, J., Ketel, J., Liefhebber, S., Panhuijzen, B., & van Pelt, M. (2021). *De stand van het sociaal werk in Nederland*. Utrecht: Movisie. Geraadpleegd op 1 juni 2021, van https://www.movisie.nl/sites/movisie.nl/files/2021-05/De-stand-van-het-sociaal-werk-in-Nederland_0.pdf.
- Kunneman, H. (2007). Sociaal werk als laboratorium voor normatieve professionalisering. *Ethische Perspectieven*, 17(2), 92–107.

- Linders, L., & Verharen, L. (2018) *Missie Sociaal Werk*. Platform Lectoren Sociaal Werk. Denken over professionaliteit van het sociaal werk. Geraadpleegd op 1 juni 2021, van <https://lectorensociaalwerk.nl/publicaties/>.
- Lipsky, M. (1980). *Street level bureaucracy. Dilemmas of the individual in public services*. New York: Russel Sage Foundation.
- Panhuijzen, B. (2020). *Beroepsontwikkeling sociaal werk: in en na de coronacrisis*. Geraadpleegd op 1 juni 2021, van <https://www.movisie.nl/artikel/beroepsontwikkeling-sociaal-werk-na-coronacrisis>.
- Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP). (2020). *Effecten corona op kwetsbare groepen in de samenleving*. Geraadpleegd op 1 juni 2021, van <https://www.scp.nl/onderwerpen/corona/kwetsbare-groepen-in-de-samenleving>.
- Truell, R., & Crompton, S. (2020). *To the top of the cliff. How social work changed with COVID-19*. Rheinfelden: IFSW. Geraadpleegd op 1 juni 2021, van <https://www.ifsw.org/to-the-top-of-the-cliff-how-social-work-changed-with-covid-19/>.
- Vandekinderen, C., Hermans, K., Roose, R., & Raeymaeckers, P. (2018). *Sterk Sociaal Werk*. Eindrapport Sociaalwerkconferentie. Leuven: Steunpunt WVG.
- Van der Burg, E., & Bakker-Klein, J. (2020). *Sociaal werk als cruciaal beroep. Aandacht voor preventie, positieve gezondheid en sociale stabiliteit in tijden van corona*. Utrecht: Movisie. Geraadpleegd op 1 juni 2021, van <https://www.movisie.nl/artikel/sociaal-werk-cruciaal-beroep>.
- Van Doorn, L. (2021). *Duidelijke beroepsidentiteit moet sociaal werkers helpen meer invloed te krijgen*. Geraadpleegd op 1 juni 2021, van <https://www.scienceguide.nl/2021/01/duidelijke-beroepsidentiteit-moet-sociaal-werkers-helpen-meer-invloed-te-krijgen>.
- Van Lanen, M.T.A. (2013). *Wat doen sociaal werkers wanneer ze sociaal werk doen? Een etnografie van professionaliteit*. Utrecht: Eburon.
- Van Pelt, M. (2020). *Liever politisering dan toedekkende consensus in het sociaal werk*. Geraadpleegd op 1 juni 2021, van <https://www.socialevraagstukken.nl/rubrieken/analyse-xl/liever-politisering-dan-toedekkende-consensus-in-het-sociaal-werk/>.
- Veldboer, L. (2019). *Sociaal werk: niet politiseren maar laveren*. Geraadpleegd op 1 juni 2021, van <https://www.socialevraagstukken.nl/take-back-the-balance/>.
- Webb, S.A. (Ed.). (2017). *Professional identity and social work* (1st ed.). London: Routledge.
- Zacka, B. (2017). *When the state meets the street*. Harvard: Harvard University Press.